

ság képviselőjében, a Wesselényi-vívóklub küldöttsége Háromy László elnökkel az élén, dr. Kardos Samu debreczeni ügyvéd, a nagy Wesselényi életírója, Várady Géza katonai apátplébános, Dessewffy Aurél gróf s a képviselőház tagjai közül: Rakovszky István alelnök vezetése alatt Madarász József, Ugron Gábor, Szederkényi Nándor, Zichy Jenő gróf, Zichy Aladár gróf, Lengyel Zoltán, Daniel László, Szóts Pál, Ballagi Aladár, Molnár Akos, Szatmári Mór, Kelemen Béla, Világhy Gyula, Sümei Vilmos, Leitner Adolf, Bernáth Béla, Pogány Lajos, Horváth Gyula, Popovits V. István, Hóh János, Keller István és mások. Szilágy vármegye küldöttségében részt vettek: Kaizler György főispán, Török István alispán, Biró Ferenc főügyész, dr. Petri Mór tanfelügyelő, dr. Berger János főorvos, Eltető Akos mérnök, Kincs Gyula, a Wesselényi-kollégium igazgatója, Sántha Dezső közjegyző, Jeney István főmérnök, Kemény Árpád báró, Orbán Károly és Jakabfy Izsák megyei bizottsági tagok.

Az ünnepet pont tizenegy órakor nyitotta meg a *Budai dalárda*, mely *Rózsavölgyi* Gyula alpolgármester elnök vezetése mellett teljes számban vonult ki. A daloskór *Sztojanovics* Jenő karnagy vezetésével Beethovennek „Az ég dicsősége” című kardalát énekelte. Ezután *Halmos* János polgármester díszmagyarban a dobogóra lépett és messzehalható hangon elmondta emlékbeszédét.

Szomoru napra ébredt — ugymond — Pest és Buda városok lakossága, 1838. évi március 13-án, mert e napon vette kezdetét az árviz. Borzalmas három nap következett különösen Pest városának lakosságára, mert a Duna árja március hó 13-ika és 17-ike között oly magasra nőtt, hogy Pestet majdnem egészen elöntve, nemcsak a lakosság nagy részét juttatta a tönk szélére, de emberéletben is számos áldozatot követelt. Március 13-án, ezen vészteljes napon a jég ugyan többször elindult, de csakhamar ismét megállott, későbbben tornyosult és e közben a hatalmas folyam bős árja folyton emelkedvén, még az nap este és éjjel három helyen is áttörte a várost védő töltéseket és a városba hatolván, ennek utcáit hőmpölygő hullámaival rövid idő alatt valóságos tengerre változtatta. Leirhatatlan kétségbeesés vett erőt a város lakosságán, mindenki iparkodott menekülni, de hova, hisz alig néhány magasabb fekvő terület maradt csak szárazon s így az emberek nagy része a házak emeleteire, sőt azok tetejére menekült. De itt sem érezhettek magukat biztonságban, mert azon időkben az épületek nagy része gyenge és rosszabb minőségű anyagból lévén építve, a hullámok a házakat csakhamar aláásták és azok sorra összeomlottak, maguk alá és a sötét hullámokba temetvén sokat azok közül, kik őket biztonságban vélték. Gyengék szavaim arra, hogy azon örökké emlékeztetés, szomoru napokat és azok borzalmait híven leírom, de talán alkotóhatunk magunknak képet a pusztulások nagyságáról, ha főemlítem, hogy Pesten 2281 ház omlott össze, 827 pedig nagyon megsérült. Budán és Ó-Budán az összeomlott házak száma 805, a nagyon megsérült 795 volt.

Örök igazság, hogy közös veszedelmek, nagy szerencsétlenségek gyújtják az emberi szívvel a telebaráti szeretetnek lángoló szövetnekét, fakasztják azokban a jótékonyságnak és könyörületességnek arany erényeit. Hatóság és magánember, előkelő és alacsony származásu, gazdag és szegény, fiatal és öreg mindannyian válllva siettek a veszedelemben forgó embertársaik megmentésére, midőn pedig a veszély elmúlt volt, letették kiki tehetségéhez képest filóreiket a közös szeretet oltárára, hogy enyhítsék a szerencsétlenek fájdalmát, felszarítsák a patkzó könyveket. Nehéz volna és túl hosszú időt venne igénybe mindazon nemes lelkű embertársakat felszámolni, a kiknek nevei e napokból reánk maradtak és melyek e város történetében aranybetűkkel vannak bejegyezve. De egyről még is külön kell megemlékeznem, nemcsak azért, mert az ő tetteinek emlékére, azoknak megörökítésére gyűltünk ma egybe, hanem azért is, mert ő azokban a napokban az első között, mint első tünt fel, mert ő azokban a gyászos napokban a szerencsétleneknek és nyomorultaknak valóságos óránygyala volt, ő volt az, kinek nevét azokban a napokban ezren és ezren áldva mondták ki. Ez a nemes, ez a bátor férfi nem volt más, mint báró *Wesselényi* Miklós.

Minden magyar ember tudja, hogy ki volt báró *Wesselényi* Miklós. Tudja azt, hogy az ő

egész lényét a legtisztább és legönzelelenebb hazaszeretet vezette minden lépését, az volt tettének rugója és emeltüje. Törhetetlen bajnoka volt ő a magyar nyelv jogai elismerésének. Jellegje volt: „Magyar egyesüljön a magyarral.” Bálványképe volt egy egységes, hatalmas és gazdag Magyarország, ezért küzdött, ezért harcolt, ezért szenvedett, ez iránt érdeklődött még akkor is, midőn testét idő előtt megtörték a szenvedések és a betegség, midőn az isteni gondviselés kifürkészhetetlen akarata a legsúlyosabb csapást mérte reá, elvette szemévilágát.

Báró *Wesselényi* Miklóst, bár nem volt ennek a városnak rendes és állandó lakója, a nagy áradat Pesten találta és jöhet már akkor is beteges volt, március 17-en reggeli 7 órakor már csonakba ült és megkezdte embermentő munkáját. Alig engedve az emberöltői munkában elfáradt testenek néhány órai pihenést, az árviz egész ideje alatt szakadatlanul dolgozott. Megjelent ott, ahol a veszély, a nyomoruság a legnagyobb, a segítségre a legégetőbb szükség volt. Hősies elszántsággal leküzdött minden nehézséget, minden akadályt; dacolt minden még oly nagy veszéllyel, nem egyszer tevén kockára a saját életét, csak hogy embertársait megmentse, ezeken segítsen. A hová csonakával nem mehetett, oda gyakran uszott, vagy nyakig gázolt vízben, hogy azután erős karjain, vagy vállain öregeket, betegeket, asszonyokat és gyermekeket a halálos veszedelemből kiszabadítva, mentőcsonakába vigye. És így csodálatos és bámulatra méltó munkásságával sok száz embernek megmentette az életét.

Budapest székesfőváros közönsége tehát csak a kötelességet teljesítette és önmagát tisztelte meg, amidőn elhatározta, hogy *Wesselényi* Miklós báróval szemben láthatólag is terója a hála és kegyelet adóját és az 1838. évi árviz alatt kifejtett emberbaráti tevékenységének emléket megörökíti. A hozott határozat testét öltött! Műveszi kéz szemünk elé varázsolja báró *Wesselényi* Miklóst és emberbaráti tevékenységét. Mi pedig, akik itt egybegyűjtünk es ezen emléktábla előtt szent álmittal meghajlunk, rebegünk hálaimát az isteni gondviseléshez, hogy hazánkat egy oly férfival ajándékozta meg mint amilyen báró *Wesselényi* Miklós volt. De egyúttal fogadjuk meg, hogy példáját mindenben követni fogjuk, hogy méltóak legyünk hozzá, kinek emléke áldva legyen örökkön örökké!

Az emlékbeszéd végén lehullott a lepel a vörös márványkeretbe foglalt hatalmas bronz-tábláról, melyen *Holló* Barnabás, az alkotó szobrász, a nagy *Wesselényi* hősi mentési márkája közben örökíti meg. A közönség kalapját megemelve tápsolt és eljenzett. Az előkelőségek a művésznek gratuláltak.

Halmos János polgármester végül elhelyezte az emléktáblát Budapest székesfőváros koszoruját. Majd rövid beszéd kíséretében koszorut tettek az emléktáblára: *Kaizler* György Szilágy vármegye főispánja, *Beniczky* Lajos, Pest vármegye alispánja, a Nemzeti Színház és a *Wesselényi* vívóklub küldöttsége.

A koszorú letétele után a *Budai dalárda* rázendítette a „Szózat”-ot, mire a kegyeletos, szép ünnep véget ért.

A Wesselényi-emléktábla leleplezése.

Vasárnap délelőtt leplezték le a Ferenciek belvárosi templomának Kossuth Lajos-utcai oldalfalába illesztett *Wesselényi* emléktáblát, amely *Wesselényi* Miklós báró, a lánglelkű hazafi, a pesti 1838-diki árviz önfeláldozó hősenek emlékét van hivatva méltóképpen megörökíteni.

Az ünnepélynek, amely rövid, egyszerű, de annál méltóságtejesebb volt, gyönyörű verőfényes idő kedvezett. Az ünnep színhelyét idejében kordonnal fogta körül a Jeszenszky Gellért belvárosi kapitány vezetésével kivonult rendőrség, míg az elzárt területen dr. Csopor József tanácsjegyző vezetése mellett a fiatal fővárosi tisztviselők gárdája gondoskodott a megjelent előkelőségek fogadásáról és elhelyezéséről. A szürke vászonnal letakart emléktábla előtt emelvény állt a szónokok számára, amely körül a város diszruhás csatósai alkottak diszorséget.

Az ünnepség színhelyén több ezer főnyi közönség jelent meg. Az emléktábla előtt főtartott helyen foglaltak állást a nagy *Wesselényi* Miklós báró fiai: Miklós, Ferenc és István. Az ünnepi sorokban megjelentek: *Berzeviczy* Albert és *Tallian* Béla miniszterek, *Csáky* Albin gróf, a főrendiház elnöke, *Eötvös* Lóránd báró, a magyar tudomány akadémia elnöke, *Márkus* József főpolgármester, *Rózsavölgyi* Gyula alpolgármester a tanács tagjaival, *Beniczky* Lajos alispán és *Fazekas* Gusztav főjegyző vezetésével Pestmegye küldöttsége. *Dalmady* Győző a *Kisfaludy-Társaság*, *Koroda* Pál a *Petőfi-Társaság*